

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ: СВІДОМИЙ ВИБІР ГІРНИЧОЇ ПРОФЕСІЇ

Сучасні соціально-економічні умови українського суспільства істотно змінили підхід до процесу профорієнтації та професійного самовизначення молоді. Професійна орієнтація поступово стає елементом усієї кадрової політики і частиною двох взаємопов'язаних систем: неперервної освіти й ефективної зайнятості.

Нині у вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях із професійної орієнтації та психології (Б. Бодров [1], А. Боровський [2], Є. Климов [3], Т. Ковач [4], С. Крягжде [5], Н. Муранова [6], В. Симоненко [7], Г. Щокін [7]) є певні доробки генези професійних інте-ресів, схильностей, намірів, власне професійного вибору й подальшого професійного розвитку особистості. Науковці сходяться на тому, що в організації профорієнтаційної ро-боти слід керуватися принципами:

- доступність професійної інформації щодо навчання та працевлаштування;
- взаємозв'язок інтересів особистості й суспільства в межах ринкової економіки;
- можливості отримання профорієнтаційних послуг громадянами України та інших держав, відповідно до міжнародних угод;
- конфіденційність висновків профконсультацій тощо.

Профорієнтаційна робота є важливим чинником, що забезпечує залучення абітурієнтів до подальшого навчання в університеті, передбачає не тільки наявність інформації про професії, а й ознайомлення з вимогами, що висуваються до трудової діяльності, яка, у свою чергу, вимагає наявності різних якостей і властивостей особистості, для успішного оволодіння професією. Окрім того, така робота – показник активної присутності факультету та кафедр в освітньому просторі, що стає одним із критеріїв управління якістю освіти.

Надлишок фахівців, підготовка недостатньо кваліфікованих працівників, низька частка зайнятості випускників ВНЗ – усе це проблеми, пов'язані з неправильним вибором професії.

Задля ефективності профорієнтації слід здійснювати системну діяльність з урахуванням інтересів молоді, застосовувати комбіновані (традиційні й новітні) методи та форми. Так, у процесі формування уявлень про вимоги роботодавців, зростання престижу гірничих професій і статусу гірничої спеціальності в суспільстві, та залучення партнерів до з'ясування означених проблем, організовуються місячники профорієнтації для учнівської молоді.

У формуванні готовності до обґрунтованого вибору професії, надання учням психологічної, педагогічної й інформаційної підтримки для визначення з подальшою освітою викладачам ВНЗ необхідно враховувати певні етапи.

На першому етапі – «Професійна інформація» – слід проводити бесіди,

семінари, лекції профорієнтаційного спрямування, організувати екскурсії на підприємства гірничого комплексу, зустрічі з керівниками підприємств, молодими робітниками, які здобували освіту на гірничих факультетах. Доцільним у такій роботі є створення професіограм, рекламних проспектів вишів, гірничих підприємств.

Як і будь-який товар, освітні послуги потребують формування системи просування та реалізації рекламної програми. Засоби масової інформації мають посісти одне з чільних місць у системі профорієнтаційної роботи ВНЗ. Випускникам шкіл та їх батькам потрібно надати змогу отримувати основну інформацію про навчальний заклад, про пропоновані спеціальності вишу з засобів масової інформації та мережі Інтернет.

Задля зацікавлення молоді спеціальностями гірничого факультету абітурієнтам доцільно надати змогу ознайомитися з навчальним планом, концепцією спеціальності, переліком посад, які може обіймати випускник. Співробітникам кафедр спільно зі студентами варто розробити рекламні матеріали у вигляді стендів, буклетів, закладок для книжок тощо. Така наочність покращує настрій абітурієнтів, надає можливість докладніше вивчити й обміркувати з батьками правила вступу.

Прикладом практичного використання рекомендацій може бути інформація про гірничу професію.

Гірник – працівник гірничої промисловості, до якої належать не лише видобувачі корисних копалин – вугілля, руди, дорогоцінних металів, а й шахтобудівники, ремонтники, монтажники, рятувальники тощо.

Історія професії. Корисні копалини почали видобувати здавна. З часом виникло два види видобутку корисних копалин – відкритий і шахтний. Є ще спосіб видобутку через буріння, а також технологія, принцип якої полягає у розробці покладів у морських акваторіях. Розвиток гірничої промисловості пов'язаний із розширенням відомостей про види корисних копалин. З кінця ХХ століття гірнича справа є широкомасштабним, комплексним виробництвом із забезпечення суспільства сировиною.

Соціальна значущість професії в суспільстві. У сучасному суспільстві необхідність сировинних ресурсів надзвичайно висока. У різних країнах і містах нашої держави ведуться активні розробки в області гірничодобувної промисловості, що зумовлює необхідність у фахівцях-гірниках.

Масовість і унікальність професії. Фахівці у сфері гірничої справи традиційно затребувані й високооплачувані. Однак необхідно пам'ятати, що працювати за цією спеціальністю можна тільки в регіонах, де здійснюється видобуток корисних копалин. Крім того, специфіка роботи гірника полягає в її потенційній небезпеці, тому праця гірника вимагає максимальної відповідальності та пильності.

Ризики професії. Професія гірника пов'язана зі складними, часом екстремальними умовами праці. Великі фізичні навантаження, вологість, пил, відсутність природного освітлення часто спричиняють низку професійних хронічних захворювань. Тому термін роботи гірника до виходу на пенсію становить 20 років. Це одноманітна діяльність, у якій не часто помітний

прогрес [8].

Другий етап має бути присвяченим безпосередньо професійному вихованню. Різноманітну професійну інформацію варто подавати на тематичних батьківських зборах, розглядати та заслуховувати на педагогічних радах. Окрім того, організовувати предметні гуртки, факультативи, створювати групи за фаховими інтересами. Сприятимуть професійному визначенню і шкільні тематичні вечори, клуби цікавих зустрічей тощо.

Так, важливим для батьків та учнів є те, що, відповідно до Закону про внесення змін до ст. 5 Закону України «Про підвищення престижності шахтарської праці (щодо особливостей отримання освіти)», поза конкурсом до державних і комунальних вищих професійно-технічних навчальних закладів пропонується зараховувати дітей тих шахтарів, які мають стаж підземної роботи не менш 15 років. Ця норма поширюється також на дітей шахтарів, загиблих у результаті нещасного випадку на виробництві, і дітей шахтарів-інвалідів [9].

Завдяки впровадженню у профорієнтаційні заходи сучасних технологій інформування (сайт університету, сайти кафедр, система vstup.info тощо) забезпечується доступність, інформативність, мобільність, гнучкість профорієнтаційних послуг та їх зручність для молоді. Так, до таких інноваційних форм профорієнтаційної роботи належать й профорієнтаційні зустрічі з викладачами випускових кафедр від університету, робота яких сприяє формуванню в молоді засад профорієнтаційної культури, усвідомлення відповідального ставлення до проблеми професійного вибору.

Інформаційні джерела ознайомлюють з професією, умовами обґрунтованого й свідомого вибору майбутньої спеціальності наслідками правильного чи неправильного обрання професії. Доречно на цьому етапі організувати, наприклад, екскурсію «Кривий Ріг – промислова перлина України», за таким маршрутом:

- музею ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»;
- кар'єрів Південного ГЗК;
- вхідного порталу підземного Саксаганського дериваційного тунелю;
- 3D-відеогалереї міського історико-краєзнавчого музею;
- навчально-курсового центру ПАТ «Кривбасзалізорудком» з навчальною шахтою тощо.

На третьому етапі – «Профдіагностування» – слід звернути увагу на медичні огляди учнів, що проводяться задля виявлення відхилень у фізичному розвитку і стані здоров'я, їх корекції та лікування. Школярів та їхніх батьків варто інформувати про можливі обмеження відповідно до медичних показань, з урахуванням установлених умов, специфіки й особливостей праці гірників.

Отже, профорієнтаційна робота є невід'ємною частиною освітнього процесу. Плідна робота з випускниками шкіл та училищ можлива тільки за умов формування позитивного іміджу навчального закладу. Імідж будь-якого вишу формується передовсім завдяки використанню нових методів управління, застосуванню новітніх інформаційних технологій, методичного забезпечення навчального процесу та сучасного матеріально-технічного оснащення. Саме профорієнтація університету дозволяє в сучасних умовах вести багатопланову

безперервну роботу упродовж багатьох років, яка сприяє професійному самовизначенню випускників шкіл. Профорієнтація є природним продовженням усієї психолого-педагогічної роботи з учнями й певною мірою її логічним завершенням вибору гірничої професії.

Список використаних джерел

1. Бодров Б. Г. Психология профессиональной пригодности : [учеб. пособие для ВНЗ] / Бодров Б. Г. – М. : ПЕРСЭ, 2001. – 234 с.
2. Боровский А. Б. Система методов профессиональной ориентации : [учеб. пособие] / Боровский А. Б., Потапенко Т. М., Щекин Г. В. – К. : МЗУУП, 1993. – 352 с.
3. Климов Е. А. Как выбирать профессию / Климов Е. А. – М. : Просвещение, 1984. – 160 с.
4. Ковач Т. Професії наших батьків / Т. Ковач // Шкільний світ. – 2003. – С. 38–39.
5. Крягжде С. П. Психология формирования профессиональных интересов / Крягжде С. П. – Вильнюс : Мокслас, 2001. – 195 с.
6. Муранова Н. Вітчизняний освітній досвід і сучасна допрофесійна підготовка старшокласників / Н. Муранова // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С. 62–65.
7. Симоненко В. В. Профессии промышленного производства. Профессиограммы / В. В. Симоненко, В. Г. Демидчик. – К. : Рад. школа, 2003. – 176 с.
8. Професія гірник. Житомирський професійний політехнічний ліцей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zpp1.org.ua/taxonomy/term/121>.
9. Закон України «Про підвищення престижності шахтарської праці» // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 171.